

hogy ez a mű – még ha eredete szerint az egyetemi oktatáshoz kapcsolódik is – túl nagy falat ahhoz, hogy be lehessen sorolni a szimpla iskolai fordítások közé, olyan írói többlet van benne, amit csak Bornemisza adhatott hozzá.

Maradt még néhány apróság, az egyik a magyarországi nemzetiségiak (itt elsősorban a németek) nevének írása: a kötet ezt hol így, hol úgy oldja meg. Van Johann Hensel selmebányai tanácsos, de Eck Bálint és Spiegel Jeremiás is, s olvashatunk soproni német diákokról magyarosított névvel. Kívánatos lenne ezt egységesíteni, mégpedig a nemzetiségnek megfelelő nyelvi formában. Az egyik sajtó alá rendező, Erdélyi Lujza, hibásan említi az első magyar Horatius-fordítót: ő Szikszai Tasnádi Péter, s nem „Tasnádi Péter

szikszói iskolamester”, műve nem is fordítás, hanem magyar nyelvű „parodia” – lásd erről Szentmártoni Szabó Géza szócikkét az Új Magyar Irodalmi Lexikonban. Egy helyen a szedő is remekelt a könyvben: Havas László előszavában (éppen ott, ahol hibás szóalakokat javított volna ki) oda nem való jeleket rakott a görög szövegbe.

Mindent összevetve elmondhatjuk, hogy Kecskeméti Gábor és munkatársai kiváló munkát végeztek: ha az általában közreadott művek nem is tartoznak a magyar irodalom első (második, harmadik) vonalába, mégis egy fontos műfajra hívják fel a figyelmünket, s mindezt az utóbbi esztendő egyik legjobb, legszínvonalasabb szövegkiadói munkájával.

Szabó András

NÁDAS PÉTER BIBLIOGRÁFIA 1961–1994

Gyűjtötte, összeállította és szerkesztette: Baranyai György – Pécsi Gabriella.
Jelenkor Kiadó, Pécs, Deák Ferenc Megyei Könyvtár, Zalaegerszeg, 1994. 493 l.

Mit jelent az, hogy bibliográfia? Ha könyvészetet, művek jegyzékét, ahogyan az értelmező szótárak mondják, akkor e kötet címe könyvészetileg, azaz bibliográfiailag pontatlan, hiányos, mert a Nádas Péter műveire vonatkozó adatokon túl más műfajú szövegeket is tartalmaz. De ez a hiány erényként is megfogalmazható: az író önéletrajzával és a korjelző dokumentumok, levelek, interjúk közzétételével a könyv még többlet ad, mint amit a címe ígér. Pedig ez a bibliográfia önmagában is jelentős teljesítmény. A teljességre törekvő gyűjteménye minden olyan információnak, ami Nádas Péterrel kapcsolatos. Írásainak megjelenési helye, ideje, az átdolgozások, az idegen nyelvű fordítások, a címváltozatok. A róla illetve műveiről szóló elemzések, kritikák éppúgy, mint a legapróbb utalások, futólagos megjegyzések. Nem csoda, hogy az előszót-ajánlást író Esterházy Pétert

elbűvöli ez a korlátlan látzó adatgazdagság. Örömmel és némi malíciával fedezi fel a könyv paradoxonát: a száraz adatok mögül előbukkanó izgalmas korpépet. A szerkesztők tárgyilagos Bevezetője már e teljesség határait is figyelmeztet. Miközben joggal nevezik munkájukat „felhasználóbarát”-nak az időrendi és a logikai felépítés célszerű összekapcsolása miatt, e módszer korlátait is jelzik. Az első megjelenések egységes időrendben szerepelnek, a továbbiakban azonban az áttekinthetőség érdekében „bokrosítják”, az első megjelenéshez vonva ismertetik. A könnyebb kezelhetőségnek azonban ára van: „A teljes időtérkép nemcsak a kisebb-nagyobb elhelyezési pontatlanságok miatt tökéletlen, de gyűjtőmunkánk fogyatékoságán túli okokból is telítetlen, hiányos: a szekunder irodalom bokor-tételeiből ugyanis nem szabadítjuk ki a további megjele-

néseket". A szerkesztői józanság és Esterházy lelkesedése egyaránt indokolt. Nincs olyan tökéletesen záró bibliográfiai rendszer, amely a könyvészeti adatok minden lehetséges kapcsolatát magába foglalhatná. De éppen azért nincs, mert a lehetőségek kimeríthetetlenségéről a felhasználók, az olvasók gondoskodnak, amikor nemcsak felfedezik a meglévő kapcsolatokat, hanem asszociációik segítségével új összefüggéseket is teremtenek. Ebben az értelemben a jó bibliográfia olyan szórakoztató olvasmány, amilyenné az olvasó teszi.

A Nádas-bibliográfia eléggé pontos és részletes ahhoz, hogy a legkülönbözőbb érdeklődések inspirálója legyen. Megtalálhatók benne az egyes művekre vonatkozó adatok, és kibontható belőle a hosszabb folyamatok képe is. Az értékelések változása, az életmű belső arányainak alakulása egyformán nyomon követhető. Ahogyan például a Biblia az 1967-es kiadói sablon-könyvismertetésből a kritikákon át eljut 1993-ig, amikor már tananyag, egyetemi disszertáció tárgya lett. Az *Emlékiratok könyve* Nádas emblematisz műve. A szerkesztők Bevezetőjének első mondata is ezt sugallja: „Az Emlékiratok könyve szerzőjéről szól a kötet.” A bibliográfia igazolni látszik ezt a minősítést, a regény fontossága a recepciójában is megjelenik. A kritikák száma, elemzése az összefoglaló irodalomtörténeti munkákban, és idegen nyelvű fordításainak sora is ezt tanúsítja.

A kötet több mint kétezer tételt tartalmazó bibliográfiai gyűjteményét olyan szövegek egészítik ki, amelyek a szerző személyiségét és működésének történelmi háttérét világítják meg. A korábban még nem publikált *Életrajzi vázlatot* 1980-ban írta Nádas Péter. Póz nélküli őszinteség érződik ebből az

írásból, amely az író és a magánember közléseinek határvonalát is rögzíti: „Ennyi az életem 1980 augusztusában, ha mindarról hallgatok, amit nem itt és nem így, vagy egyáltalán nem kell elmondani”.

A Függelékben közreadott írások közül az író külföldi interjúi érdekeseek ugyan, de a kötet funkcióját tekintve korántsem nélkülözhetetlenek. Annál fontosabbak viszont azok az első alkalommal itt megjelent dokumentumok, amelyek egyszerre kínos és komikus korszaknak mutatják a Nádas-művek megszületésének idejét. A három dokumentum egymástól független és mégis kiegészítő jellegű. A hatvankilenc-hetvenes évekből származó Aczél György-Nádas Péter levélváltás egy félreértés története. A kultúrpolitikus a mi kutyánk kölyke-taktikával vélte manipulálni az író. A naiv értelmiségi pedig az elvekre hivatkozva remélte meggyőzni a hatalom birtokosát. Mindketten tévedtek.

Pándi Pál lektori jelentése az *Emlékiratok könyvéről* a cenzor monodráma. Feladatát komolyan véve aprólékos pontossággal sorolja a regény kijavítandó mondatainak hibáit – miközben csak néhány ideológiai és ízlésbeli tabu védelmében fáradozik. A Stázi-dokumentumok kendőzetlen nyíltsággal tárják fel a rendszer működésének szerkezetét: a megfigyeltek megfigyelésének okai változhatnak, de a megfigyelés örök.

Az 1994 nyarán befejezett könyv szellemi tere nyitott marad; a folytatás elemei Nádas Péter újabb írásai, a róluk megjelenő kritikák, s még e kötet recenziói is. Az íróról szóló új bibliográfia első helye mindenestre már foglalt: *Nádas Péter bibliográfia 1961–1994.*

Varga László